

Kinga Obarowska

Uniwersytet Gdański

Zagrożenia obszaru przygranicznego Trójmiasta

Threats to the Tri-City border area

Słowa kluczowe: strefa przygraniczna, migracja, zagrożenia, przestępczość graniczna
Keywords: borderland, migration, threat, border crime

Streszczenie

Artykuł poświęcony jest przestępczości, która jest związane z wykorzystaniem granicy państwowej. Skupiono się na zagrożeniach, które są jej skutkiem i negatywnie oddziałują na strefę przygraniczną, przyjmując za obszar badań strefę przygraniczną Trójmiasta. Przedstawiono przejścia graniczne na terenie Trójmiasta oraz opisano odbywający się w ich obrębie ruch graniczny, z podziałem na przejścia graniczne lądowe, powietrzne i morskie. Ponadto ukazano w ujęciu teoretycznym zjawisko migracji przez przybliżenie pojęć z nią związanych. W kluczowej części artykułu została zaprezentowana i scharakteryzowana przestępczość graniczna, które występują na obszarze przygranicznym.

Abstract

This article is devoted to criminality related to exploitation of the state border. The focus is on threats that are its effect and have a negative impact on the frontier zone, taking as a reference the frontier zone of Tri-City. The border crossing on the area of Tri-City is depicted, as well as border traffic that takes place within it, with the division into border, land, aerial, overland and maritime crossing. In addition, the theoretical phenomena of migration is described through introducing related concepts.

In the crucial part of this article border criminality that occurs in the board area is presented and characterized.

Wprowadzanie

Zmiana miejsca pobytu oraz zamieszkania jest wielowiekową cechą ludzkości. Skala przepływu ludności systematycznie wzrasta, czemu sprzyja – po pierwsze, rozwój technologiczny i nowoczesne środki transportu oraz zwiększona mobilność społeczeństwa. Po drugie, coraz popularniejsze staje się nadawanie migracji politycznego charakteru. Liberalizm i doktryna praw człowieka przyczyniła się do traktowania zmiany miejsca pobytu, nawet do innego kraju jako fundamentalne uprawnienie ludzkości. Przykładem są obywatele państw Unii Europejskiej, posiadający i korzystający z prawa swobodnego przemieszczania się między państwami UE. Trzecim czynnikiem jest globalizacja, która wpływa na dynamikę, skalę i intensywność zjawiska migracji, oddziałując tym samym na wiele segmentów¹.

Na skale migracji do Polski wpływa: geopolityczne położenie naszego kraju, stabilność polityczna, przemiany ekonomiczno-społeczne, rozwój gospodarczy, przystąpienie do Unii Europejskiej oraz przyjęcie układu z Schengen. Dodatkowo usytuowanie naszego kraju powoduje, że jest on traktowany przez cudzoziemców jako państwo tranzytowe. Polska znajduje się między uprzemysłowioną i rozwiniętą gospodarczo zachodnią częścią Europy a ubogą Europą Wschodnią oraz Azją. Państwa Europy Zachodniej są najczęstszymi celami imigrantów. Polska, a tym samym strefa przygraniczna Trójmiasta leży na dwóch szlakach: prowadzącym przez Północ, który biegnie z Petersburga przez Morze Bałtyckie do Skandynawii i Niemiec oraz szlaku centralnym prowadzącym przez Rosję, Ukrainę do Niemiec lub Austrii w wariancie przez Polskę, Słowację do Czech².

Zgodnie z przedstawionymi przez Straż Graniczną (SG) danymi statystycznymi, funkcjonariusze Straży Granicznej w 2019 r. łącznie odprawili ponad 54 mln osób na kierunku do oraz z Polski, tym samym o 2 mln więcej niż w 2018 r. Najwięcej podróżnych, ponad 21 mln odprawiono na granicy z Ukrainą, ponad 8 mln na granicy z Białorusią, ponad 3 mln na granicy z Rosją i ponad 20 mln w portach lotniczych oraz morskich (odnotowano 12-procentowy wzrost ruchu

¹ M. Perkowska, *Przestępczość graniczna cudzoziemców*, Warszawa 2013, s. 10.

² T. Kaczmarczyk, *Migracja – charakterystyka zjawiska*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2015, nr 16, s. 9.

na przejściach granicznych lotniczych). Na kierunku do Polski łącznie odprawiono 27,1 mln osób, w tym 18,6 mln to cudzoziemcy³.

Wjazdu do Polski odmówiono ponad 96 tys. cudzoziemcom. Nie spełniali oni warunków niezbędnych do wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (RP) zgodnych z Kodeksem Granicznym Schengen oraz z ustawą o cudzoziemcach. Najwięcej odmów wydano na odcinku granicy z Ukrainą (ponad 60 tys.), tym samym obywatele Ukrainy stanowili najliczniejszą grupę osób (ponad 58,5 tys. osób). Głównymi przyczynami odmowy wjazdu był brak aktualnej wizy bądź dokumentu pobytowego, brak dokumentów, które potwierdzały cel wjazdu i brak wymaganych środków finansowych. Funkcjonariusze Straży Granicznej w 2019 r. zatrzymali 178 osób, które dostały się do Polski nielegalnie przez tzw. zieloną granicę. Mimo to najwięcej osób usiłowało przedostać się przez przejścia graniczne, gdzie na drogowych odnotowano ponad tysiąc prób, natomiast 650 przypadków na lotniczych przejściach granicznych⁴.

W zakresie przestępczości w sumie ujawniono 1200 przypadków posługiwania się przez cudzoziemców fałszywymi dokumentami, które były przerobione, podrobione czy zostały wyłudzone. Wśród tych osób najwięcej było obywateli Ukrainy, Gruzji, Białorusi, Rosji, Turcji oraz Iranu. Podczas przeprowadzania kontroli legalności pobytu wykryto nieprawidłowości wobec ponad 26 tys. osób, natomiast w zakresie kontroli legalności zatrudnienia ustalono, że ponad 14 tys. cudzoziemców wykonywało prace wbrew przepisom. W obszarze zwalczania przemytu funkcjonariusze SG ujawnili towary o wartości ok. 265 mln złotych⁵.

Przedstawiona powyżej sytuacja wymaga przemyśleń w kwestii wpływu migracji na bezpieczeństwo obszarów przygranicznych. Dane statystyczne przedstawione przez Straż Graniczną ukazują tylko pewną część migracji, którą udało się skontrolować, a w przypadku nielegalnego przekroczenia granicy i przestępstw z nią związanych, przeciwdziałać. Należy wspomnieć o osobach, którym się udało nielegalnie przekroczyć granice naszego kraju, a którzy tym samym nie zostali ujęci w powyższych statystykach. Napływ imigrantów, jak pokazują dane ma charakter masowy i odbywa się w sposób legalny, jak i nielegalny, a dodatkowo towarzyszą mu przestępstwa stanowiące zagrożenie dla bezpieczeństwa.

³ <https://www.strazgraniczna.pl/>, *Statystki SG* [dostęp: 2.06.2021].

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

Charakterystyka Trójmiasta jako obszaru przygranicznego

Strefa przygraniczna (obszar przygraniczny) obejmuje obszar gmin sięgający najdalej 30 kilometrów od granicy. Jednostki podziału administracyjnego, uznane za strefę przygraniczną, określane są w umowach dwustronnych przez zainteresowane państwa. Jeżeli część takiej jednostki wynosi między 30 a 50 km od linii granicy, to uznaje się ją mimo to za odcinek przygraniczny. Do strefy przygranicznej wchodzi również obszary wymienione w załączniku do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1342/2011 z dnia 13 grudnia 2011 r. Przez teren przygraniczny rozumie się pas biegnący do 100 km od granicy⁶. W umowach międzynarodowych zostaje określona strefa graniczna (od 2 km do 6 km) bądź szersza strefa przygraniczna, w której jest określone ograniczenie w swobodzie przemieszczania się mieszkańców i występują kontrole graniczne⁷.

Trójmiasto tworzy obszar metropolitarny obejmujący Gdańsk, Sopot oraz Gdynię i zajmuje łącznie terytorium o powierzchni około 414 tys. km kw. Położone jest w północnej części Polski nad Zatoką Gdańską. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego ludność Trójmiasta na 2019 r. wynosiła kolejno: Gdańsk ponad 470 tys., Sopot ponad 35 tys. oraz Gdynia ponad 246 tys.⁸ Głównym ośrodkiem miejskim i siedzibą władz województwa pomorskiego jest Gdańsk. Strefa przygraniczna w przypadku województwa pomorskiego obejmuje powiaty i miasta na prawach powiatu, których siedziba władz zlokalizowana jest w miastach położonych w odległości do 50 km od granicy Polski z państwami sąsiadującymi lub od linii brzegowej Morza Bałtyckiego⁹. Trójmiasto jako aglomeracja Gdańska, Sopotu oraz Gdyni leży w strefie przygranicznej przy odcinku granicy morskiej i najbliższej granicy z obwodem kaliningradzkim. Na terenie Trójmiasta odbywa się ruch graniczny lądowy, powietrzny oraz morski.

Państwa członkowskie Unii Europejskiej (UE) za zgodą Komisji Europejskiej (KE) mogą zawierać umowy o małym ruchu granicznym (MRG) ze swoimi sąsiadami niebędącymi członkami Unii. Dzięki takiej umowie granice z państwami

⁶ D. Studzińska, K. Nowicka, *Mały Ruch Graniczny z perspektywy władz lokalnych i mieszkańców. Przykład granicy polsko-rosyjskiej*, „Prace i Studia Geograficzne” 2014, nr 54, s. 275.

⁷ B. Kurzępa, *Granica państwa Rzeczypospolitej Polskiej i jej ochrona w świetle regulacji prawnoadministracyjnych*, Rzeszów 2016, s. 25.

⁸ <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/StartIntro.aspx>, Ludność według płci i miast. Ogólnopolskie [dostęp: 2.06.2021].

⁹ D. Studzińska, K. Nowicka, op.cit., s. 276.

sąsiadującymi nie są barierami dla handlu i współpracy regionalnej, a mieszkańcy stref przygranicznych mogą regularnie przekraczać wspólną granicę w celu przebywania w strefie przygranicznej drugiego kraju ze względów kulturalnych, społecznych lub rodzinnych oraz z określonych powodów ekonomicznych¹⁰. Objęcie małym ruchem granicznym Polski oraz obwodu kaliningradzkiego było wspólną inicjatywą obu państw. Obwód kaliningradzki jest najdalej wysuniętym na zachód regionem Rosji i położony jest nad Bałtykiem. Od reszty Federacji Rosyjskiej oddzielony jest terytorium Litwy i Białorusi.

Uznano, że wyjątkowy status eksklawy wymaga rozwiązania prawnego wychodzącego poza zasady rozporządzenia nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiającego przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniającego postanowienia konwencji z Schengen¹¹. Przyjęto więc ustawę z dnia 16 marca 2012 r. o ratyfikacji Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego, podpisanej w Moskwie dnia 14 grudnia 2011 r.¹², która dotyczy całego obwodu kaliningradzkiego. Po stronie polskiej obejmuje część powiatów z województwa warmińsko-mazurskiego (miasta Elbląg i Olsztyn i powiaty: bartoszycki, braniewski, elbląski, gołdapski, giżycki, kętrzyński, lidzbarski, mrągowski, olecki, olsztyński, węgorzewski) oraz województwa pomorskiego (miasta Gdańsk, Gdynia, Sopot oraz powiaty gdański, malborski, nowodworski i pucki).

Podstawą przekraczania granicy w ramach małego ruchu granicznego jest posiadanie dokumentu zwanego zezwoleniem, który uprawnia mieszkańca strefy przygranicznej państwa jednej strony do wjazdu i pobytu w strefie przygranicznej państwa drugiej strony każdorazowo do 30 dni, licząc od dnia wjazdu, jednakże łączny okres pobytu nie może przekraczać 90 dni w okresie każdych 6 miesięcy liczonych od dnia pierwszego wjazdu. Zezwolenie na mały ruch graniczny nie jest wizą oraz nie pozwala wjeżdżać do innych części terytorium Federacji Rosyjskiej poza obwodem kaliningradzkim. Karta MRG nie uprawnia także do podejmowania pracy, działalności gospodarczej czy działalności zarobkowej. Zezwolenie przyznawane jest na wniosek osoby, która zamieszkuje obszar jednostek

¹⁰ K. Dudzińska, A.M. Dwyner, *Mały Ruch Graniczny między obwodem kaliningradzkim a Polską – wyzwania, szanse i zagrożenia*, „PISM Policy Paper” 2013, nr 29 (77), s. 1.

¹¹ *Ibidem*, s. 3.

¹² Ustawa z dnia 16 marca 2012 r. o ratyfikacji Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego, podpisanej w Moskwie dnia 14 grudnia 2011 r., Dz.U. 2012, poz. 498.

podziału administracyjnego państw umawiających się stron w odległości 30 kilometrów oraz spełnia określone warunki¹³.

Mieszkańcy strefy przygranicznej, podróżujący w ramach małego ruchu granicznego, mogą przekraczać polsko-rosyjską granicę państwową przez przejścia graniczne, ustalone zgodnie z umową między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej w sprawie przejść granicznych, sporządzoną w Moskwie dnia 22 maja 1992 r. Właściwe organy państw-stron dokonują kontroli osób przekraczających polsko-rosyjską granicę państwową w ramach małego ruchu granicznego, zgodnie z ustawodawstwem państw-stron, jednakże bez zamieszczania stempli kontroli granicznej w zezwoleniach oraz dokumentach podróży przy wjeździe i wyjeździe¹⁴.

Powietrzny ruch graniczny Trójmiasta obejmuje polską przestrzeń powietrzną, po której poruszają się samoloty cywilne, krajowe i międzynarodowe oraz lotnicze przejście graniczne Port Lotniczy im. Lecha Wałęsy w Gdańsku – Rębiechowie.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 27 grudnia 2018 r. w sprawie struktury polskiej przestrzeni powietrznej oraz szczegółowych warunków i sposobu korzystania z tej przestrzeni, Polska przestrzeń powietrzna to rejon obejmujący polską przestrzeń powietrzną oraz przestrzeń nad wodami swobodnymi Bałtyku, w którym Rzeczpospolita sprawuje służbę ruchu lotniczego¹⁵. Zasady regulujące przekraczanie granicy wraz z wykonywaniem lotów przez polskie i obce cywilne samoloty w przestrzeni powietrznej RP zostały określone w ustawie o prawie lotniczym z 3 lipca 2002 r.¹⁶ oraz w umowach międzynarodowych, którymi strona Polska jest powiązana z innymi państwami. Przekraczanie granicy państwowej w przestrzeni powietrznej odbywa się w lotniczych przejściach granicznych. Zasięg terytorialny lotniczego przejścia granicznego obejmuje strefy lotniska, w których dokonuje się kontroli granicznej i kontroli bezpieczeństwa osób, bagaży, towarów i statków powietrznych. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2001 r. w sprawie ustalenia morskich i stałych lotniczych przejść granicznych oraz rodzaju ruchu dozwolonego przez te przej-

¹³ <http://eurobalt.org.pl/>, Mały Ruch Graniczny [dostęp: 12.10.2020].

¹⁴ Ustawa z dnia 16 marca 2012 r. o ratyfikacji Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego..., op.cit.

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie struktury polskiej przestrzeni powietrznej oraz szczegółowych warunków i sposobu korzystania z tej przestrzeni z dnia 27 grudnia 2018 r., Dz.U. 2019, poz. 619.

¹⁶ Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze, Dz.U. 2002, nr 130, poz. 1112.

ścia¹⁷, dla Trójmiasta jest to Port Lotniczy Gdańsk-Rębiechowo im. Lecha Wałęsy, który funkcjonuje od 2 maja 1974 r. Port Lotniczy Gdańsk obsługuje jeden ze głównych regionów metropolitalnych w Polsce¹⁸.

Lotnisko w Gdańsku regularnie współpracuje z trzynastoma przewoźnikami, a z dziewiętnastoma nieregularnie lub na zasadzie tour operator¹⁹. Obsługuje zarówno przewozy pasażerskie, jak i towarowe w skali krajowej i międzynarodowej. Częstotliwość lotów oraz oferta połączeń do innych krajów ulega zmianie i jest dostosowywana do potrzeb pasażerów. Wpływa na to m.in. sezon letni oraz zimy, w których Port Lotniczy w Gdańsku zapewnia częstsze loty oraz większą gamę połączeń. Według opublikowanego raportu Urzędu Lotnictwa Cywilnego dotyczącego liczby obsłużonych pasażerów oraz wykonanych operacji w ruchu krajowym i międzynarodowym – regularnym i czarterowym w 2019 r. Port Lotniczy Gdańsk-Rębiechowo obsłużył 5 361 134 pasażerów, a tym samym o 7,9% więcej niż w 2018 r.²⁰ W ramach przewozów towarowych w gdańskim porcie lotniczym swoje siedziby ulokowały największe międzynarodowe firmy kurierskie: DHL, Fedex oraz TNT. Firma DHL posiada na lotnisku centrum dystrybucyjne na Polskę Północną, a dzięki placówce Straży Granicznej i Urzędu Celnego może obsługiwać własny gateway na płytę lotniska. Oprócz powyższych firm kurierskich działa również około dwadzieścia firm spedycyjnych i agencji celnych. Gdański port lotniczy im. Lecha Wałęsy posiada certyfikat agenta obsługi naziemnej (AHAC – *Airport Handling Agent Certificate*), który potwierdza zdolność do prowadzenia obsługi naziemnej statków powietrznych wykonywanej na rzecz przewoźników lotniczych i daje możliwość obsługi materiałów niebezpiecznych oraz zaopatrywania statków powietrznych w materiały wybuchowe²¹.

Północną granicę Polski w sposób naturalny wyznacza Morze Bałtyckie. Długość polskiej granicy morskiej wynosi około 440 km, a długość linii brzegowej około 770 km. Gdańsk, Sopot i Gdynia leżą nad Zatoką Gdańską, zatem leżą w morskim obszarze granicznym. Morskie przejścia graniczne znajdują się w Gdańsku i w Gdyni. Funkcjonują one w ramach portów morskich, na których odbywa się ruch osobowy – turystyczny i ruch towarowy – handlowy.

¹⁷ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2001 r. w sprawie ustalenia morskich i stałych lotniczych przejść granicznych oraz rodzaju ruchu dozwolonego przez te przejścia, Dz.U. 2001, nr 62, poz. 632.

¹⁸ <https://www.airport.gdansk.pl/>, Airport city Gdańsk [dostęp: 18.11.2020].

¹⁹ <https://www.airport.gdansk.pl/>, Przewoźnicy [dostęp: 2.06.2021].

²⁰ <https://www.ulc.gov.pl/pl/>, Statystyki wg portów lotniczych [dostęp: 18.11.2020].

²¹ <https://www.airport.gdansk.pl/>, Agencje celne i spedycyjne [dostęp: 21.11.2020].

Aktem prawnym odnoszącym się do morskiej granicy państwowej jest ustawa z 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej²². Prawnie granica morska jako granica państwa jest wyznaczona linią brzegową lądu stykającego się z morzem oraz obejmuje wody terytorialne, pas wód wraz z wodami przybrzeżnymi. Granica państwowa na morzu przebiega w odległości 12 mil morskich od linii podstawowej bądź po zewnętrznej granicy red włączonych do morza terytorialnego. Obowiązuje na nich prawodawstwo oraz władza państwa, do której należy dany odcinek wybrzeża. Dodatkowo ustawa wyznacza polskie obszary morskie, do których należą: morskie wody wewnętrzne, morze terytorialne, strefa przyległa oraz Polska Wyłączna Strefa Ekonomiczna²³. Przekroczenie granicy państwowej w sposób rzeczywisty następuje na morzu, jednak legalizacja dokonuje się w odpowiednim przejściu granicznym poprzez dokonanie kontroli granicznej. Zasięg terytorialny morskiego przejścia granicznego obejmuje rejony w portach i przystaniach, w których dokonuje się kontroli granicznej osób, towarów, statków i przewożonych nimi środków transportu albo w miejscach, gdzie odbywa się wyładunek bądź załadunek towarów na statki, przepływ lub postój tych statków. Odprawa statków odbywa się w porcie wejścia lub wyjścia, na pokładzie bądź w obszarze przejścia granicznego. W szczególnych przypadkach istnieje możliwość kontroli granicznej podczas rejsu²⁴. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2001 r. w sprawie ustalenia morskich i stałych lotniczych przejść granicznych oraz rodzaju ruchu dozwolonego przez te przejścia²⁵, na terenie Trójmiasta zostały określone trzy morskie przejścia graniczne, które obsługują portowy ruch graniczny. Morskie przejścia graniczne Gdańsk-Port i Port Gdynia obsługują ruch osobowy i towarowy, zaś Gdańsk-Górki Zachodnie obsługuje ruch osobowy statków morskich sportowych oraz towarowych statków rybackich o polskiej przynależności.

Port Gdańsk jest położony w centralnej części południowego wybrzeża Morza Bałtyckiego. Jest jednym z głównych portów handlowych Polski oraz stanowi ważny międzynarodowy węzeł komunikacyjny. Zgodnie ze strategią Unii Europejskiej odgrywa istotną rolę jako ogniwo Transeuropejskiego Korytarza Trans-

²² Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej, Dz.U. 1991, nr 32, poz. 131.

²³ Ustawa o ochronie granicy państwowej z dnia 12 października 1990 r., Dz.U. 2011, nr 50, poz. 255.

²⁴ M. Ilnicki, *Służby graniczne w walce z terroryzmem. Polskie warunki ustrojowo-prawne*, Toruń 2011, s. 105.

²⁵ Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2001 r. w sprawie ustalenia morskich i stałych lotniczych przejść granicznych oraz rodzaju ruchu dozwolonego przez te przejścia..., op.cit.

portowego nr I łączącego kraje skandynawskie z Europą Południowo-Wschodnią. W Porcie Gdańsk znajduje się port wewnętrzny położony wzdłuż Martwej Wisły z kanałem portowym i port zewnętrzny z dostępem bezpośrednim do Zatoki Gdańskiej. Port Gdynia jest nowoczesnym portem uniwersalnym i stanowi ogniwo VI Korytarza Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T (Trans-European Network – Transport)²⁶. W Trójmieście znajdują się największe porty i stocznie Pobrzeża Gdańskiego, w których dominuje ruch towarowy. Gdańsk jest ważnym ośrodkiem przemysłowym z rozwiniętym przemysłem elektrotechnicznym, petrochemicznym, maszynowym, włókienniczym, spożywczym i drzewnym. W Gdyni silnie rozwinął się przemysł przetwórczo-spożywczy, metalowy czy też maszynowy.

Zagrożenia bezpieczeństwa obszaru przygranicznego Trójmiasta

Polska jest na głównym szlaku migracyjnym ze wschodu na zachód Europy, co skutkuje natężonym przepływem obywateli z innych państw przez nasz kraj. Negatywnym skutkiem migracji na terenie Polski jest przestępczość graniczna. Takie zjawisko jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa zarówno obywateli, jak i całego kraju.

Migracja jest wielowymiarowym zjawiskiem, którego podstawą jest przemieszczanie się, zmiana miejsca zamieszkania przez jednostkę lub grupę społeczną. W literaturze przedmiotu migracja jest przedstawiana jako przemieszczanie się ludzi do nowych miejsc zamieszkania²⁷. W szerszym zakresie migracje określa się jako ruchliwość przestrzenną obywateli kraju lub regionu, wywołaną kataklizmami żywiołowymi, przemianami społecznymi, wojnami, naturalnymi przenosinami, w celach zarobkowych z miast do miast, ze wsi do wsi, z miasta do wsi, ze wsi do miasta, z kraju do kraju²⁸.

Za migranta uznaje się osobę przekraczającą granicę państwa, z wyjątkiem osób wyjeżdżających turystycznie, rekreacyjnie oraz służbowo, bez względu na

²⁶ <https://port.gdynia.pl/pl/>, O Porcie [dostęp: 2.06.2021].

²⁷ A. Kapuściak, *Schengen – europejska strefa bez granic. Największy sukces Unii Europejskiej czy współczesna pułapka? Szanse i zagrożenia w kontekście bezpieczeństwa Europy*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2017, 4 (24), s. 66.

²⁸ A. Żebrowski, *Migracja zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica” 2014, nr 12, s. 47.

czas trwania ruchu. Definicja uwzględnia w tym kontekście zarówno migracje legalne, jak i nielegalne, czyli wyjazdy zagraniczne podczas których zostały pogwałcone zasady prawne danego kraju, łącznie z osobami, które przebywały legalnie, ale ich zezwolenie utraciło ważność²⁹. Warto w tym miejscu wyjaśnić definicję cudzoziemca. Cudzoziemcy określani są przez uwzględnienie m.in. pochodzenia etnicznego, celu przyjazdu do danego kraju, kraju, z którego przyjechali, do którego zmierzają oraz funkcję, którą pełnią w poszczególnych środowiskach społecznych i gospodarczych. W prawodawstwie cudzoziemiec to osoba bez obywatelstwa danego państwa. Używane jest również w kontekście bezpaństwowców, traktowanych jako cudzoziemców. Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach³⁰ uważa za cudzoziemca każdego bez obywatelstwa polskiego.

Przyczyny migracji mają swoje podłoże w uwarunkowaniach wewnętrznych państw emigrantów oraz zewnętrznych państwa imigracyjnego. Warunki te są czynnikami wypychającymi i czynnikami przyciągającymi migrantów, które zachęcają do wyjazdów bądź ułatwiają decyzję emigracyjną. Migracja nie jest wyłącznie rezultatem czynników wypychających oraz przyciągających, ale także następstwem ich postrzegania³¹.

Kwestie regulujące zasady oraz warunki wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przejazdu przez to terytorium, pobytu w nim i wyjazdu z niego przez cudzoziemców, tryb postępowania wraz z organami właściwymi w tych sprawach określa ustawa z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach³². Zasady, warunki oraz tryb udzielania cudzoziemcom ochrony opisany jest w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³³.

W kontekście rozważań na temat zagrożeń będących skutkiem migracji istotnym czynnikiem jest sposób przedostania się imigrantów do państwa docelowego. Pobyt cudzoziemca w kraju może być legalny lub nielegalny. Tylko pobyt legalny upoważnia do korzystania z prawodawstwa państwa przyjmującego, w tym prawa cywilnego. W zjawisku nielegalnej migracji wyróżnia się dwa główne obszary działania: nielegalne przekroczenie granicy oraz nielegalny pobyt³⁴.

²⁹ M. Perkowska, op.cit., s. 12–13.

³⁰ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. 2013, poz. 1650.

³¹ A. Kapuściak, op.cit., s. 67.

³² Ustawa o cudzoziemcach..., op.cit.

³³ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2003, nr 128, poz. 1176.

³⁴ M. Perkowska, op.cit., s. 15.

Czynu nielegalnego przekroczenia granicy można dokonać poprzez przekroczenie granicy w niewyznaczonym do tego miejscu przez tzw. zieloną granicę. Sprawcy najczęściej przechodzą wówczas przez las, mało uczęszczane drogi, pola lub wzdłuż torów kolejowych. Kolejnym przypadkiem jest zatrzymanie cudzoziemców przez Straż Graniczną lub Policję podczas kontroli legalności pobytu, zarówno na granicy, jak i w głębi kraju. Stwierdza się wówczas brak stempla kontroli granicznej w paszporcie, brak wymaganej wizy lub utratę jej ważności, posługiwanie się podrobionym lub przerobionym paszportem bądź dokumentem innej osoby³⁵. Nielegalne przekroczenie granicy dokonywane jest zarówno przez pojedyncze osoby, jak i grupy osób. Organizowana jest najczęściej przez grupy przestępcze, które działają w wymiarze transgranicznym. Organizują transport przez państwa tranzytowe, schronienie do momentu przerzutu do kraju docelowego oraz przerobione lub podrobione dokumenty³⁶.

Nielegalny pobyt to pobyt niezgodny z obowiązującymi przepisami dotyczącymi warunków wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polski. W szczególności, gdy cudzoziemiec: nie posiada ważnej wizy bądź innego aktualnego uprawniającego dokumentu do wjazdu i pobytu na terytorium RP, nielegalnie usiłował przekroczyć lub przekroczył granicę, po dopuszczalnym wykorzystaniu okresu pobytu nie opuścił terytorium RP, podjął działalność gospodarczą niezgodnie z przepisami, nielegalnie wykonywał bądź wykonuje pracę, został zastrzeżony do odmowy wjazdu w Systemie Informacyjnym Schengen lub krajowym wykazie³⁷.

Zarówno migracji legalnej, jak i nielegalnej towarzyszy przestępczość graniczna. Mianem przestępczości granicznej określa się przestępstwa związane z przemierzaniem się podmiotów i przedmiotów przez granicę państwową³⁸. Zagrożenia wpływające na bezpieczeństwo obszaru przygranicznego Trójmiasta, będące skutkami migracji cudzoziemców może przedstawić w obszarze gospodarczym, społeczno-kulturowym oraz kryminalnym jako przestępczość zorganizowana.

Zagrożenia o charakterze gospodarczym dotyczą przestępczości gospodarczej (ekonomicznej), która ma wieloaspektowy charakter i przynosi największe straty dla Skarbu Państwa. W ogólnym znaczeniu przestępstwa gospodarcze to naruszenie interesów prawnych, chronionych przepisami o obrocie gospodarczym

³⁵ Ibidem, s. 107–108.

³⁶ T. Kaczmarczyk, op.cit., s. 10.

³⁷ *Konsekwencje nielegalnego pobytu na terytorium RP*, <https://www.strazgraniczna.pl/> [dostęp: 10.01.2021].

³⁸ M. Perkowska, op.cit., s. 22.

i zarządzaniu dobrem majątkowym. W szerszym rozumieniu są to przestępstwa majątkowe popełniane na niekorzyść jednostki o masowym charakterze. Mogą oddziaływać negatywnie na zbiorowe interesy gospodarcze³⁹. Przeszestępstw gospodarczych dopuszczają się zarówno zorganizowane grupy przestępcze, często o charakterze międzynarodowym, jak i indywidualne osoby. Do tego rodzaju działalności należą czyny karalne, takie jak np. przestępstwa celne, wyłudzenie podatku VAT (przeszestępczość przemysłowa), oszustwa, nieuczciwa konkurencja, nielegalna produkcja papierosów, artykułów przemysłowych i alkoholu, manipulacje giełdowe oraz wyłudzenia bankowe⁴⁰. Transgraniczna przestępczość gospodarcza skierowana jest przede wszystkim do czynów zabronionych przeciwko prawom własności intelektualnej oraz przemysłowej, powiązanej z przestępczością akcyjową i praniem pieniędzy⁴¹.

Przeszestępstwem o charakterze gospodarczym jest przemyt. Wolność przepływu towarów wewnątrz Unii Europejskiej i wprowadzanie unii celnej w efekcie doprowadziło do zniesienia kontroli celnej na granicach wewnętrznych państw członkowskich. Tym samym kontrola celna stała się priorytetem na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej jako jedyna bariera dla przemytu towarów oraz usług spoza Unii⁴². Przymy to przywóz lub przewóz przez granice towarów poza kontrolą celną, czyli niezgodnie z obowiązującymi normami prawa. Zjawisko przemytu występuje na przejściach granicznych i poza nimi na tzw. zielonej granicy. Zarówno towar przemywany, jak i wwożony w legalnych ilościach jest związany z przestępstwem przemytu⁴³.

³⁹ N. Ciszewska, *Przeszestępstwa gospodarcze – istota i rodzaje*, „Studia nad Bezpieczeństwem” 2016, nr 1, s. 166.

⁴⁰ J. Makarowski, Z. Wiliński, P. Kaczmarek, M. Kuczyński, S. Siwierski, *Transgraniczna przestępczość związana z obrotem gospodarczym*, [w:] J. Makarowski, *Funkcjonowanie zorganizowanej przestępczości transgranicznej o charakterze gospodarczym jako element gospodarki nieoficjalnej: prezentacja obszarów współczesnej działalności podatkowej, przykłady nielegalnej produkcji i tranzytu wyrobów tytoniowych i spirytusowych, nielegalnego obrotu paliwami płynnymi i gazowymi, złomem, materiałami kolorowymi i innymi towarami – skala procederu – główne kierunki przepływu towaru*, Kraków 2015, s. 17.

⁴¹ J. Bil, M. Kulik, B. Wojdak, J. Bilewicz, A. Jeżyński, *Zorganizowana przestępczość transgraniczna*, [w:] J. Bil, *Charakterystyka zorganizowanej przestępczości transgranicznej na podstawie danych statystycznych Ministra Finansów, Prokuratury Generalnej i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych*, Lublin 2015, s. 12.

⁴² M. Przeor, *Wybrane aspekty zagrożenia bezpieczeństwa zewnętrznych granic Unii Europejskiej*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2016, nr 3 (19), s. 262.

⁴³ M. Perkowska, op.cit., s. 114.

Przestępczość transgraniczna obejmuje różnego rodzaju oszustwa, m.in. oszustwa celne dotyczące ilości, jakości oraz rodzaju towaru i jego wartości celnej. Pojawia się także kwestia nieuprawnionego obrotu zagranicznymi przedmiotami objętymi odrębnymi przepisami dotyczącymi ochrony własności intelektualnej, handlowej oraz przemysłowej. Działania przestępcze polegają na przywozie tzw. pirackich, tańszych w odniesieniu do autoryzowanych, kopii nagrań fonograficznych (płyty CD, kasety magnetofoniczne), filmowych (płyty DVD, video, kasety), programów komputerowych, wyrobów przemysłu lekkiego (odzież, obuwie) i artykułów gospodarstwa domowego, będącymi produktami podrobionymi względem znanych, renomowanych firm⁴⁴.

Przestępstwo akcyzowe jako wydawanie, sprowadzanie i sprzedaż wyrobów akcyzowych bez znaków akcyzy polega na sprowadzaniu z zagranicy, sprzedawaniu lub w inny sposób wprowadzaniu do obrotu wyrobów bez znaków akcyzy, a które objęte są obowiązkiem oznaczania akcyzy oraz wyrobów z podrobionymi, przerobionymi lub uszkodzonymi takimi znakami⁴⁵. Przykładem przestępczości akcyzowej jest nielegalny obrót wyrobami tytoniowymi. Charakterystyczny jest dla zorganizowanych grup przestępczych. Można wyróżnić trzy główne nieprawidłowości związane z wyrobami tytoniowymi. Po pierwsze, nielegalne sprowadzanie do Polski papierosów bez obowiązujących znaków akcyzy, w celu ich dalszego rozprowadzania na terenie kraju bądź eksportu do państw trzecich. Po drugie, nielegalna produkcja papierosów w kraju, w celu wywozu do innych państw lub oznaczenie ich nieprawidłowymi znakami towarowymi, by wprowadzić je do legalnego obrotu na terenie kraju. Po trzecie, nielegalny handel tytoniem⁴⁶. Polska jest rynkiem zbytu dla nielegalnych wyrobów tytoniowych, miejscem produkcji oraz tranzytu do krajów Europy Zachodniej. Sprzyja temu przynależność do Unii Europejskiej oraz położenie geograficzne. Podczas nielegalnego importu wyrobów tytoniowych następuje uszczuplenie podatku akcyzowego poprzez brak zgłoszenia towaru oraz brak wymaganych oznaczeń akcyzowych. Straty budżetu są pogłębiane wskutek nierozliczenia pozostałych publicznoprawnych należności w postaci podatku VAT, podatku dochodowego oraz cel⁴⁷.

W celu przekroczenia granicy cudzoziemcy posługują się dokumentami innych osób, dopuszczając się przestępstwa fałszowania dokumentów lub ich kra-

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ I. Rzeplińska, *Przestępczość cudzoziemców w Polsce*, Warszawa 2000, s. 19.

⁴⁶ J. Bil, M. Kulik, B. Wojdak, J. Bilewicz, A. Jeżyński, op.cit., s. 13.

⁴⁷ K. Kozdra, *Przestępczość gospodarcza w zakresie akcyzy na wyroby tytoniowe*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne” 2016, nr 1 (16), s. 49.

dzieży. Cudzoziemcy dopuszczają się fałszowania dokumentów m.in. przez wymianę fotografii paszportowej, przerobienie paszportu starego i nowego wzoru, podrobienie polskiej wizy pobytowej oraz przejazdowej. Innym sposobem jest wejście w posiadanie cudzych dokumentów, na przykład przez zakup, kradzież lub użyczenie przez inną osobę, np. brata bliźniaka⁴⁸.

Należy zwrócić uwagę na obciążenie ekonomiczne dla państwa przyjmującego i konieczność zapewnienia im minimum socjalnego. Dodatkowo napływ imigrantów związany jest z obawą ograniczenia miejsc pracy dla obywateli kraju przyjmującego, a nawet mierzenie się z problemem bezrobocia wśród swoich obywateli. Wywołuje to niepokój i niezadowolenie miejscowych pracowników. Wśród imigrantów zwiększa to konkurencję na rynku pracy, co dalej wiąże się z nieuczciwą konkurencją i wykonywaniem pracy za mniejsze wynagrodzenie w stosunku do obywateli państw członkowskich. Rozwój gospodarczy państwa oparty na wykorzystaniu importowanej siły roboczej, niesie również za sobą konsekwencje, takie jak m.in.: przekształcenie się z imigracji czasowej w imigrację długotrwałą, a w konsekwencji osiedleńczą, np. ze względu na potrzeby przemysłu. Innym następstwem jest uzależnienie normalnego funkcjonowania zarówno gospodarki, jak i służb publicznych od obecności oraz dopływu cudzoziemców oraz dopływ środków finansowych z zarobków migrantów do krajów ich pochodzenia⁴⁹.

Migracja wpływa na zmiany zachodzące w społecznej strukturze państwa przyjmującego. Różnorodność kulturowa, etniczna i religijna w efekcie może wywołać polaryzację nastrojów wewnątrzspołecznych, tym samym osłabić spójność państwa. Z jednej strony spotykamy się z oporem imigrantów, a z drugiej z ich świadomą izolacją przed obywatelami państwa przyjmującego. Powoduje to powstanie etnoklas, rozumianych jako mieszanka podziałów etnicznych z uwarstwieniem społecznym. Przypisuje się tej podklasie marginalizację oraz większe skłonności do działalności przestępczej i podejmowanie nielegalnej pracy bez świadczeń socjalnych. Migranci należący do tych grup traktowani są nierówno czy nawet z otwartą niechęcią oraz dyskryminacją przez społeczeństwo przyjmujące. Dodatkowo przyczyną nastrojów antyimigranckich i aktów nienawiści są informacje przenikania się wśród grup migrantów członków przestępczości zorganizowanej i terrorystycznej. Marginalizacja rodzi agresję zarówno innych grup narodowych, jak i obywateli państwa-gospodarzy⁵⁰. Proces migracyjny wiąże się ze zmianą

⁴⁸ M. Perkowska, op.cit., s. 120.

⁴⁹ A. Żebrowski, op.cit., s. 55.

⁵⁰ M. Perkowska, op.cit., s. 26.

przynależności oraz przystosowania jednostki do społeczeństwa. Zmiana społeczności obejmuje zmianę pracodawcy, przyjaciół, sąsiadów i wszelkiego rodzaju więzi łączących podmiot z daną zbiorowością. Środowiska, które celowo się separują od miejscowej ludności, są niechętne do nauki języka i asymilacji. Tworzą własne organizacje kulturalne, polityczne, społeczne, nie wykazując przy tym chęci akceptacji systemu prawnego i różnic kulturowych państwa przyjmującego. Dodatkowo nielegalni migranci unikają w kraju przyjmującym kontaktów z instytucjami z obawy przed odmową legalizacji pobytu oraz przymusowym powrotem. W konsekwencji państwa przyjmujące ponoszą straty materialne, a tym samym wzrasta wśród imigrantów poczucie wykluczenia i dyskryminacji⁵¹.

Zarówno nielegalni imigranci bez zalegalizowanego pobytu, jak i legalni imigranci napływający do kraju w celu poprawy swojego bytu podejmują nielegalne zatrudnienie, zasilając szarą strefę bądź szukając pomocy i schronienia w kręgach kryminalnych, dołączając do zorganizowanych grup przestępczych. Cudzoziemcy znajdujący się w słabszej sytuacji ekonomicznej i społecznej oraz nieutożsamiający się z krajem pobytu i nieprzestrzegający porządku prawnego danego państwa przyczyniają się do wzrostu przestępczości kryminalnej i zjawisk patologicznych wśród imigrantów. Najczęściej są to grupy zamknięte cudzoziemców, którzy są ofiarą bądź sami zajmują się dokonywaniem różnych przestępstw. Dopuszczają się przestępstw przeciwko mieniu, m.in.: kradzieży z włamaniem, kradzieży mienia prywatnego, paserstwa i rozbojów oraz tworzą wielokulturowe zorganizowane grupy przestępcze⁵².

Przestępczość zorganizowana początkowo stanowiła wewnętrzny problem większości państw. Wraz z integracją w ramach Unii Europejskiej i postępującym procesem globalizacji nabrała międzynarodowego charakteru oraz stała się jego negatywną stroną, sięgając przez kontynenty oraz wykorzystując otwarte granice między państwami i rozwijające się technologie. Przestępczość zorganizowana w literaturze naukowej definiowana jest jako przestępczy układ organizacyjny, dotyczący zarówno przestępstw pospolitych, jak i gospodarczych. Podstawowymi kryteriami określającymi przestępczość zorganizowaną jest zaspokajanie potrzeb części społeczeństwa, które są związane z dobrami lub usługami prawnie zabronionymi. Działalność cechuje największy zysk, z najmniejszym ryzykiem przy maksymalnie ograniczonych nakładach pracy i kosztach. Członkowie grupy przestępczej działają z chęci zysku lub żądzy władzy. Grupa jest zorganizowana

⁵¹ T. Kaczmarczyk, op.cit., s. 8.

⁵² Ibidem, s. 13.

w strukturę, gdzie występuje podział ról, zadań oraz lojalność między członkami. Grupa jest bardzo hermetyczna, zdyscyplinowana i poddana kontroli, używa przemocy lub innych środków zastraszania oraz przenika do organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości, świata polityki i gospodarki w celu zapewnienia bezpieczeństwa i efektywności przedsięwzięć grupy⁵³.

Powszechnym zjawiskiem są wielokulturowe zorganizowane grupy przestępcze, które tworzą transgraniczną przestępczość zorganizowaną. Tym samym tworzona jest sieć powiązań przestępczych o międzynarodowym działaniu. Przyjmuje się, że w Polsce przestępczość zorganizowana z udziałem cudzoziemców działa w obszarze ekonomicznym, kryminalnym i narkotykowym. Coraz częściej można zaobserwować, że grupy przestępcze mają charakter multiprzestrzenny i działają jednocześnie w różnych obszarach⁵⁴.

Głównymi formami zorganizowanej przestępczości w wymiarze kryminalnym jest: przestępczość związana z użyciem przemocy (przestępstwa porachunkowe, napady rabunkowe), organizowanie nielegalnej migracji, handel ludźmi (zarówno w celu ich seksualnego wykorzystania, jak również do pracy przymusowej), przemyt i handel bronią oraz nielegalna produkcja, przemyt i handel substancjami odurzającymi i narkotykami⁵⁵.

Czarny rynek usług legalizacji pobytu wiąże się z działaniami przestępczymi osób wykonujących za wynagrodzenie zadania o charakterze pomocniczym na rzecz zorganizowanych grup przestępczych, w celu legalizacji pobytu cudzoziemców, np. przez zawieranie związków małżeńskich, wystawianie oświadczeń czy zaproszeń. Zorganizowane grupy przestępcze trudnią się organizowaniem nielegalnej imigracji. Grupy te są wyposażone w nowocześniejszy sprzęt oraz broń palną, są wyspecjalizowane, hermetyczne i często połączone więzami rodzinnymi. Występuje także tendencja do podporządkowania sobie poszczególnych rejonów przyległych do granicy i przejść granicznych. Przejęcie kontroli polega na likwidacji słabszych grup przestępczych oraz indywidualnych osób lub włączaniu ich we własne struktury⁵⁶.

Kolejnym przestępstwem o charakterze transgranicznym, które wiąże się z organizowaniem przerzutu osób jest zjawisko handlu ludźmi. Definicję handlu ludźmi

⁵³ J. Makarowski, Z. Wiliński, P. Kaczmarek, M. Kuczyński, S. Siwierski, op.cit., s. 6–7.

⁵⁴ Ibidem, s. 17.

⁵⁵ T. Bąk, *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski*, „Zeszyty Naukowe/ Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki” 2011, nr 3, s. 89.

⁵⁶ M. Studzińska, *Nielegalna migracja – nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2006, nr 1, s. 201.

w prawodawstwie polskim wprowadza nowelizacja Kodeksu karnego⁵⁷ z dnia 8 września 2010 r. Zgodnie z ustawą: handlem ludźmi jest werbowanie, dostarczanie, transport, przechowywanie, przekazywanie bądź przyjmowanie osoby z zastosowaniem: przemocy lub groźby bezprawnej, uprowadzenia, podstępu, wprowadzenie w błąd lub wyzyskania błędu albo niezdolności do właściwego pojmowania przedsiębranego działania, nadużycia stosunku zależności, wykorzystania stanu bezradności lub krytycznego położenia, udzielenia lub przyjęcia korzyści majątkowej bądź jej obietnicy osobie sprawującej nadzór lub opiekę nad inną osobą – w celu jej wykorzystania, mimo jej zgodą a w szczególności w pornografii, prostytucji lub innych formach wykorzystania seksualnego, w pracy lub usługach przymusowych, w niewolnictwie, w żebractwie, lub innych czynnościach poniżających godność człowieka bądź w celu pozyskania tkanek, komórek lub narządów wbrew przepisom prawnym. Najczęściej ofiary pochodzą z państw słabo rozwiniętych, a miejsce docelowe to kraje wysoko rozwinięte⁵⁸.

Polska odgrywa rolę kraju tranzytowego, szczególnie Trójmiasto, przez które biegnie tzw. „szlak bałtycki”. Nielegalny bądź na pozór legalny transport ofiar handlarzy ludźmi odbywa się promami i statkami handlowymi między państwami Morza Bałtyckiego oraz za pomocą samolotów. Mając na uwadze swobodę przemieszczania się między państwami UE, warto zauważyć, że liczba europejskich szlaków handlowych systematycznie wzrasta.

Sposobami wykorzystania ofiar handlu jest praca przymusowa, nielegalna bądź domowa praca przymusowa. Kolejnym przykładem jest przymusowe zawarcie małżeństwa. Dokonywane jest między ofiarą handlu a kupującym lub wskazaną przez kupującego osobą. Najczęściej ofiarami są młode kobiety, gdzie małżeństwo jest wynikiem porozumienia rodzin, pana młodego z rodziną kobiety. Może być również rezultatem targów i formą rozliczeń finansowych między rodzinami, przedsiębiorcami lub sposobem rozwiązania konfliktów. Małżeństwa takie wiążą się zazwyczaj ze zniewoleniem oraz nieludzkim traktowaniem ofiary⁵⁹.

Wyróżnia się dodatkowo handel kobietami. Sprawcy dostarczają kobiety pod pretekstem legalnej oferty pracy, która w większości przypadków kończy się wywiezieniem do domów publicznych, gdzie zostają zmuszane przemocą psychiczną, fizyczną oraz za pomocą środków odurzających do czynów seksualnych i pornografii. Kobietom najczęściej towarzyszy opiekun, natomiast przy przekraczaniu

⁵⁷ Art. 264 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ E. Ligęza, *Handel ludźmi – charakterystyka i skala zjawiska*, „Forum Pedagogiczne” 2015, nr 1, s. 239.

granicy posługują się przerobionymi paszportami. Przewożone są do Europy Zachodniej, a niekiedy Polska jest dla nich krajem docelowym. Procederem tym sterują dobrze zorganizowane grupy przestępcze, które mają międzynarodowe powiązania i czerpią z tego ogromne zyski⁶⁰.

Istnieje także handel ludźmi, których ofiarami są dzieci, wykorzystywane są one do celów komercyjnych. Przepęstwa związane z wykorzystaniem oraz krzywdzeniem dziecka to przemoc seksualna, fizyczna, psychiczna, usługi seksualne, pornografia, zmuszanie do popełnienia innych przestępstw (przemytu, sprzedawania narkotyków, kradzieży) czy praca niewolnicza. Dzieci biorą również udział w nielegalnej adopcji⁶¹.

Drugim rodzajem handlu ludźmi jest handel narządami ludzkimi. Obejmuje on zarówno narządy mężczyzn, kobiet, jak i dzieci, a dawcami są osoby żyjące i nieżyjące. Taka forma przestępczości charakteryzuje się współdziałaniem podmiotów o różnych umiejętnościach, zapleczu technicznym oraz medycznym. Mimo to przestępstwo handlu narządami ludzkimi jest obecne w krajach o różnym stopniu rozwoju. Organizacje przestępcze mają świadomość opłacalności procederu. Dopuszczają się w tym celu porwań lub wykorzystują skrajne ubóstwo i wymuszają zgodę potencjalnego dawcy organów wewnętrznych, którym przekazują niewielką część sumy otrzymaną od biorców⁶².

Zorganizowana przestępczość narkotykowa zarówno na terenie Polski, jak i Unii Europejskiej przejawia się w produkcji, przemyśle i handlu środkami odurzającymi. Polska jest krajem tranzytowym dla przemytu narkotyków syntetycznych z państw zachodnich na wschód oraz północ oraz miejscem produkcji narkotyków⁶³. Dodatkowo jest atrakcyjna dla zorganizowanych grup przestępczych i zalicza się do jednego z głównych producentów syntetycznej heroiny i amfetaminy. Produkowany towar jest wysokiej jakości, a przy tym w stosunkowo niskiej cenie w porównaniu z państwami zachodnimi oraz krajami wytwarzającymi i handlującymi konopią indyjską (haszysz i marihuana). Szlaki narkotykowe wykorzystywane są przez grupy przestępcze również do innych przestępstw, m.in. takich jak przemyt walut oraz przemyt sfałszowanych środków płatniczych⁶⁴.

⁶⁰ J. Rubiś-Kulczycka, *Handel ludźmi jako forma współczesnego niewolnictwa*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, nr 9, s. 34.

⁶¹ R. Antonów, *Handel ludźmi. Kierunki, metody i rodzaje zniewolenia ofiar*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2014, nr 1, s. 14.

⁶² Ibidem, s. 14.

⁶³ J. Bil, M. Kulik, B. Wojdak, J. Bilewicz, A. Jeżyński, op.cit., s. 9.

⁶⁴ M. Wódka, *Międzynarodowe przestępczość zorganizowana – typologia, charakterystyka i zwalczanie*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności” 2015, nr 2 (1), s. 156.

Terroryzm do niedawna był związany w głównej mierze z konfliktami wewnętrznymi oraz ruchami separatystycznymi. Obecnie skierowany jest przeciwko ogółowi społeczeństwa, gdzie strach, rozgłos i radykalne działania skutkują tysiącami ofiar. Swobodny przepływ ludzi, towarów, usług, informacji i finansów to również swobodny przepływ zróżnicowanych ideologii, kultur i terrorystów, którym komunikacja oraz swobodna mobilność ułatwia realizację przyjętych celów. Tym działaniom sprzyja m.in. zarówno legalna, jak i nielegalna migracja stanowiąca kamuflaż dla działalności terrorystycznej⁶⁵. Brak możliwości weryfikacji tożsamości migrantów, którzy nielegalnie przekroczyli granicę państwową i nie są poddawani kontroli granicznej, skutkuje niemożliwą ich identyfikacją w kontekście stanowienia zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa, a tym samym stwierdzenia przynależności do organizacji terrorystycznych. Napływający imigranci, którym towarzyszy ekstremizm polityczny, fundamentalizm islamski i terroryzm w państwach arabskich poprzez migrację przyczynia się do przestępczości, w tym terroryzmu oraz przestępczości zorganizowanej mającej charakter międzynarodowy. Co więcej, może również skutkować przeniesieniem konfliktów, które rozgrywają się w krajach imigrantów na terytorium państw ich przyjmujących. Środowiska imigrantów wykorzystane są jako zaplecze logistyczno-finansowe dla grup powstańczych bądź terrorystycznych⁶⁶.

Działania o charakterystyczne terrorystycznym można podzielić na zagrożenia kryminalne oraz terrorystyczne. Zagrożenia kryminalne dotyczą np. przemytu narkotyków, broni, ludzi. Jest to forma wzbogacenia się dla ugrupowań terrorystycznych. Niebezpieczeństwa terrorystyczne można wyróżnić pośrednie oraz bezpośrednie. W przypadku pierwszej grupy są to prowadzone przez terrorystów bądź ich zwolenników działania propagandowe, wywiadowcze, werbunkowe lub finansowe, dokonywane również w strefie przygranicznej. Zagrożenia bezpośrednie to działania o charakterze konwencjonalnym lub niekonwencjonalnym. Działania konwencjonalne to m.in. zamachy bombowe i ataki samobójcze. Do metod niekonwencjonalnych można zaliczyć wykorzystanie materiałów nuklearnych, chemicznych, rozprzestrzenianie bakterii, wirusów itp.⁶⁷

Podstawowymi zagrożeniami dla bezpieczeństwa w obszarze przygranicznym jest przestępczość podejmowana przez samych cudzoziemców oraz działalność zorganizowanych grup przestępczych. Transgraniczna przestępczość przyjmuje zróżnicowane formy oraz rozmiary aktywności w poszczególnych państwach

⁶⁵ A. Żebrowski, op.cit., s. 54.

⁶⁶ M. Studzińska, op.cit., s. 203.

⁶⁷ A. Żebrowski, op.cit., s. 56.

i regionach. Szeroki wybór instrumentów niekonwencjonalnych w połączeniu z nowymi technikami popełniania przestępczości sprawiają trudność w ocenie skali jej oddziaływania na bezpieczeństwo państw oraz systemu międzynarodowego. Przestępczość zorganizowana jest zjawiskiem złożonym, w którego ramach nielegalne struktury obejmują swoją kontrolą wiele dziedzin życia. Powiązanie przestępczości zorganizowanej, nadużyć gospodarczych i działań korupcyjnych stało się zjawiskiem niebezpiecznym dla sprawnego funkcjonowania państwa. Przestępstwa popełniane z użyciem zaawansowanych instrumentów ekonomicznych oraz technologii informatycznych przyczyniają się do kryzysów zarówno krajowych, jak i europejskich, a nawet światowych. Sprawcy zajmujący się tego rodzaju procederem dostosowują metody działania do zmieniającej się sytuacji politycznej, społecznej, struktury gospodarczej i przepisów prawa krajowego, wykorzystując przy tym istniejące luki prawne lub regulacje. Zdolność szybkiego dostosowywania się grup przestępczych do zmieniających się warunków międzynarodowych sprzyja maksymalizowaniu ich zysków.

Zakończenie

Funkcjonowanie granic państwowych oraz ich otwartość oprócz pozytywnego wymiaru w postaci swobodnego przemieszczania się ludzi i towarów ma również zakres negatywny. Migracja nie jest nowym zjawiskiem dla współczesnego świata, ale trendem przybierającym na sile. W ostatnich latach zwiększyła się atrakcyjność Polski jako kraju osiedlenia, zatrudnienia i nauki. Tematyka migracji nabiera coraz większego wymiaru i znaczenia, a skutki tego zjawiska oddziałują na wiele segmentów.

Migracji towarzyszy przestępczość cudzoziemców. Przestępczość dokonywana na obszarze Trójmiasta ma większy zakres możliwości i rodzajów ze względu na występujący obszar przygraniczny i przestępstwa dokonywane przy użyciu granicy, nazywane przestępczością graniczną. Czyny przestępcze bezpośrednio związane z granicą państwa to w głównej mierze nielegalne przekroczenie granicy, przestępstwa przemytnicze, celne oraz dewizowe, wywóz lub przywóz materiałów i substancji radioaktywnych, chemicznych, działalność grup przestępczych oraz przestępstwa przeciwko działalności instytucji i dokumentom. Przestępstwa graniczne związane są nie tylko z obszarem przygranicznym, ale obszarem działalności może być również teren danego regionu czy całego kraju. Co więcej, różnicą kulturowym towarzyszą zagrożenia im odpowiadające, między innymi

ze strony innych społeczności. Konsekwencją migracji w wymiarze polityczno-kulturowym, które wynikają z różnic kulturowych, etnicznych i religijnych oraz ze zmiany sposobu życia, zachowania czy też wizji świata. Wyzwaniem, z którym mierzy się polityka migracyjna, jest znalezienie sposobu zarządzania wielokulturowością przy jednoczesnym zachowaniu nienaruszalnych zasad demokratycznych w zakresie równości i szacunku wobec pluralizmu. Jako zjawisko podlegające ciągłym zmianom powoduje konieczność aktywnego i stałego przeciwdziałania oraz umiejętności dostosowywania się do jego nowych form i aspektów. Migracja jest zjawiskiem społeczno-politycznym, a tym samym zagrożeniem dla bezpieczeństwa politycznego jako niepewny element, skłonny do radykalizacji oraz jako groźba dla tożsamości narodowo-kulturowej.

Zagrożenia są ze sobą powiązane i ewoluują. Oddziałując na bezpieczeństwo zarówno w skali regionalnej, krajowej, jak i globalnej. Zróżnicowane formy przestępczości granicznej oraz ich zmienny charakter wymaga nieustannego dostosowywania działań przez organy ścigania i kontrole.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. 2013, poz. 1650.
- Art. 264 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, Dz.U. 1997, nr 88, poz. 553.
- Ustawa z dnia 16 marca 2012 r. o ratyfikacji Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego, podpisanej w Moskwie dnia 14 grudnia 2011 r., Dz.U. 2012, poz. 498.
- Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej, Dz.U. 1991, nr 32, poz. 131.
- Ustawa o ochronie granicy państwowej z dnia 12 października 1990 r., Dz.U. 2011, nr 50, poz. 255.
- Ustawa z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze, Dz.U. 2002, nr 130, poz. 1112.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2003, nr 128, poz. 1176.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie struktury polskiej przestrzeni powietrznej oraz szczegółowych warunków i sposobu korzystania z tej przestrzeni z dnia 27 grudnia 2018 r., Dz.U. 2019, poz. 619.
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2001 r. w sprawie ustalenia morskich i stałych lotniczych przejść granicznych oraz rodzaju ruchu dozwolonego przez te przejścia, Dz.U. 2001, nr 62, poz. 632.

Druki zwarte i czasopisma

- Antonów R., *Handel ludźmi. Kierunki, metody i rodzaje zniewolenia ofiar*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska” 2014, nr 1.
- Bil J., Kulik M., Wojdak B., Bilewicz J., Jeżyński A., *Zorganizowana przestępczość transgraniczna*, [w:] J. Bil, *Charakterystyka zorganizowanej przestępczości transgranicznej na podstawie danych statystycznych Ministra Finansów, Prokuratury Generalnej i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych*, Lublin 2015.
- Bąk T., *Bezpieczeństwo transgraniczne Polski*, „Zeszyty Naukowe/Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki” 2011, nr 3.
- Ciszewska N., *Przestępstwa gospodarcze – istota i rodzaje*, „Studia nad Bezpieczeństwem” 2016, nr 1.
- Dudzińska K., Dwyer A.M., *Mały Ruch Graniczny między obwodem kaliningradzkim a Polską – wyzwania, szanse i zagrożenia*, „PISM Policy Paper” 2013, nr 29 (77)
- Ilnicki M., *Służby graniczne w walce z terroryzmem. Polskie warunki ustrojowo-prawne*, Toruń 2011, s. 105.
- Kaczmarczyk T., *Migracja – charakterystyka zjawiska*, „Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy” 2015, nr 16.
- Kapuściak A., *Schengen – europejska strefa bez granic. Największy sukces Unii Europejskiej czy współczesna pułapka? Szanse i zagrożenia w kontekście bezpieczeństwa Europy*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2017, nr 4 (24).
- Kozdra K., *Przestępczość gospodarcza w zakresie aktywności na wyroby tytoniowe*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne” 2016, nr 1 (16).
- Kurzępa B., *Granica państwowa Rzeczypospolitej Polskiej i jej ochrona w świetle regulacji prawnoadministracyjnych*, Rzeszów 2016.
- Ligęza E., *Handel ludźmi – charakterystyka i skala zjawiska*, „Forum Pedagogiczne” 2015, nr 1.
- Makarowski J., Wiliński Z., Kaczmarek P., Kuczyński M., Siwierski S., *Transgraniczna przestępczość związana z obrotem gospodarczym*, [w:] J. Makarowski, *Funkcjonowanie zorganizowanej przestępczości transgranicznej o charakterze gospodarczym jako element gospodarki nieoficjalnej: prezentacja obszarów współczesnej działalności podatkowej, przykłady nielegalnej produkcji i tranzytu wyrobów tytoniowych i spirytusowych, nielegalnego obrotu paliwami płynnymi i gazowymi, złomem, materiałami kolorowymi i innymi towarami – skala procederu – główne kierunki przepływu towaru*, Kraków 2015.
- Perkowska M., *Przestępczość graniczna cudzoziemców*, Warszawa 2013.
- Przeor M., *Wybrane aspekty zagrożenia bezpieczeństwa zewnętrznych granic Unii Europejskiej*, „Obronność. Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Sztuki Wojennej” 2016, nr 3 (19).

- Rubiś-Kulczycka J., *Handel ludźmi jako forma współczesnego niewolnictwa*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Jana Wyżykowskiego. Studia z Nauk Społecznych” 2016, nr 9.
- Rzeplińska I., *Przestępczość cudzoziemców w Polsce*, Warszawa 2000.
- Studzińska D., Nowicka K., *Mały Ruch Graniczny z perspektywy władz lokalnych i mieszkańców. Przykład granicy polsko-rosyjskiej*, „Prace i Studia Geograficzne” 2014, nr 54.
- Studzińska M., *Nielegalna migracja – nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa europejskiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2006, nr 1.
- Wódka M., *Międzynarodowe przestępczość zorganizowana – typologia, charakterystyka i zwalczanie*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności” 2015, nr 2 (1).
- Żebrowski A., *Migracja zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica” 2014, nr 12.

Netografia

www.airport.gdansk.pl/
www.eurobalt.org.pl/
www.demografia.stat.gov.pl
www.port.gdynia.pl
www.portgdansk.pl
www.strazgraniczna.pl
www.ulc.gov.pl